

Radi lakšeg snalaženja među mnogobrojnim dokumentima na kraju je knjige autorica donijela, na 37 stranica, opširan popis osobnih imena, imena mjesta i stvari s oznakom stranica. Na zadnje četiri stranice knjige nalaze se slike arhivskih dokumenata; jedna odluka arbitražnog suda iz 1326. g. u sporu koji je nastao u vezi s izvozom stakla u Srbiju, jedna molba iz 1432. g., kao i jedna iz 1511. g. u vezi s proizvodnjom stakla u Dubrovniku, te jedan ugovor iz 1439. g. radi zastakljivanja prozora na jednoj kući u Dubrovniku.

Ovom je knjigom dr. Verena Han, skupivši bogatu arhivsku građu o jednom obrtu, osvijetlila dosad veoma malo poznato područje iz dubrovačke prošlosti, a to je pitanje stakla i staklarstva. Tim je popunjena jedna osjetna praznina u proučavanju dubrovačkih zanata u starom Dubrovniku, te će korisno poslužiti svima koji se bave ili će se baviti proučavanjem i istraživanjem dubrovačke prošlosti. Zbog toga je bilo potrebno ovu vrijednu knjigu prikazati.

Ilija Mitić

**J. VUKMANOVIĆ, KONAVALI — ANTROPOGEOGRAFSKA I ETNOLOŠKA
ISPITIVANJA, Srpska akademija nauka i umetnosti, Posebno izdanje,
knj. DXXVII, Odeljenje društvenih nauka, knj. 85, Beograd 1980. g.**

Autor je u ovoj knjizi o Konavlima, na osnovi dugogodišnjeg rada i istraživanja u Dubrovačkom historijskom arhivu, prikazao to područje i njegove fizičke odlike, zatim je dao povijesni pregled naselja, stanovništva i upravne vlasti. Veliki dio knjige obuhvaća brojne podatke o privredi, domaćem životu, nošnji, zatim o zabavama, psihičkim i tjelesnim osobinama kao i o zaraznim bolestima stanovnika po Konavlima. Pored ovih podataka autor u svojoj knjizi iznosi i povijesne podatke kao i sadašnje stanje brojnih sela i njegovih stanovnika na području Konavala. Knjiga obuhvaća 476 stranica te sadrži predgovor, opći i posebni dio, zatim registar mjesta i ličnih imena, popis ilustracija, te kratak sadržaj na engleskom jeziku, kao i 47 slika koje prikazuju uglavnom zgrade, nošnju i običaje u Konavlima.

Svoju knjigu autor je podijelio u dva dijela i to u Opći dio koji ima 19 podnaslova i u kojem obrađuje konavoska sela. U općem dijelu govori o položaju, granici, veličini kao i o imenu Konavala, te o općim svojstvima zemljišta, klimi, hidrografiji i biljnom pokrivaču. Zatim iznosi kratak povijesni pregled crkve i naselja na području Konavala. Obrađuje tvrđavu Soko, stara i današnja naselja, te piše o selima, njihovom položaju i razvitku, tipu sela, zatim o kućama i tipovima kuća, o njihovim

graditeljima, privrednim zgradama, štalama i gumnima. U ovom općem dijelu obrađuje također problem stanovništva, etničke procese, piše o starosti današnjeg stanovništva, njegovu porijeklu te o uzrocima seobe, unutrašnjoj migraciji, iseljavanju, etničkom sastavu i priraštaju stanovništva. Opisujući upravnu oblast u Konavlima autor nadalje piše o knezu, kneževim momcima, kancelaru, potknezovima, kaznacima, kastelanima, zatim o odgovornosti organa vlasti, o kneževom dvoru i stanovima drugih organa, o poreskim općinama, porotnom sudu i agrarno-proizvodnim odnosima. U ovom općem dijelu obrađuje još i pitanje narodnog govora i starog pisma. Prikazujući privredu u Konavlima autor nadalje piše o zamljoradnji, obrađivanju zemlje, o mlinovima za mljevenje brašna, vinogradarstvu, voćarstvu, maslinarstvu, stočarstvu, svilarstvu, pčelarstvu, ribarstvu i o lovu.

Autor zatim obrađuje trgovinu i pomorstvo te spominje trgovinu robljem i mornare, a govoreći o zanatima spominje izradu crijepa te tkanje i izradu odijela. Promet i nošenje tereta autor također prikazuje u sklopu privrede Konavala, a govoreći o domaćem životu prikazuje namještaj, posuđe, sudove i ostali pribor u konavoskoj kući, te osvjetljenje i svakidašnji život Konavljana. Zatim prelazi na jelo, piće i na

narodnu nošnju. Govoreći općenito o narodnoj nošnji, iznosi njezine karakteristike, rasprostranjenost, porijeklo i povijesni razvoj, materijal od kojeg je nošnja izrađena, te prilagođavanje nošnje prirodi i njezinu ulogu kao ukrasa i zavjeta. Obradujući mušku nošnju govori o starom odijelu i o današnjoj nošnji; a prikazujući žensku nošnju, donosi podatke o staroj ženskoj i djevojačkoj nošnji, zatim o nošnji za vjenčanje, nošnji udatih žena, današnjoj djevojačkoj i nošnji starih djevojaka. Nadalje autor opisuje djevojačku nošnju u žalosti kao i današnju nošnju udatih žena, te govori o narodnom vezu, torbicama i stativu (razboju) koji je služio za tkanje. Govoreći o društvenom životu, autor obrađuje pitanje uže i šire porodice zatim spominje rod, svojtu, pleme i bratstvo.

Običaje u Konavlima autor dijeli u tri dijela: vjerske, društvene i pravno-narodne običaje. Među vjerske običaje navodi: božične i uskršnje blagdane, novu godinu, svijećnicu, Sv. Vlahu, poklade, Spasov-dan, Đurđev-dan, Markov-dan, Veliku gospu, svisvete i još neke svetkovine. Među društvene običaje spominje: rođenje, krštenje, ženidbu i udadbu, smrt i pogreb, gostoprimstvo, pobratimstvo i posestrinstvo, odnos prema susjedima, pozdrave, svađanja i mirenje, a među pravno-narodne običaje autor navodi: odnos članova u porodici, posinjenje, siročje, vanbračno dijete, krvnu osvetu, božji sud, krađu, seosko suđenje, zakletvu, kupovinu i prodaju, pozajmnicu, poklon, međe i još neke druge međusobne odnose. Autor zatim prelazi na obradu pitanja narodnih vjetrovanja i pričanja, te navodi razne praznovjerice o životinjama, pojavama na čovjeku, pojavama u prirodi, u vezi s poslovima, zatim govori o vilama i vilenjacima, lorku (vampiru), tintilinu (vukodlaku), vješticama, anđelima i đavo-

lima, zmajevima, zlim očima, strašilima i prikazama. Govoreći posebno o zabavama, autor navodi narodne muzičke instrumente, pjesme, ženske pjesme iz Stravče, legende, poslovice i mudre izreke, kletve, igre odraslih, derneke i igre u kolu. Na kraju ovog općeg dijela pisac iznosi psihičke i tjelesne osobine Konavljana, te spominje narodne mjere i zarazne bolesti kao i ljekovite trave koje su se upotrebljavale.

U drugom, posebnom dijelu knjige, autor iznosi povijest pojedinih sela u Konavlima, i to njihov položaj i tip, zatim prošlost i starine, sadašnje stanovništvo i nestanak porodica. Te podatke daje autor za 29 konavoskih sela, i to za: Vitaljinu, Đuriniće, Mikuliće, Pločice, Poljice, Radoviće, Popoviće, Komanje, Čilipe, Močiće, Gruđu, Uskoplje, Gabriele, Drvenik, Mihaniće, Pridvorje, Lovorno, Ljutu, Dunave, Zastolje, Dubravu, Povlje-Brdo, Vodovađu, Kunu, Dubu, Stravču, Brotnice, Šiljišće i Jasenicu. Radi lakšeg snalaženja među mnogobrojnim podacima koji se nalaze u knjizi autor je donio na kraju knjige, na 13 stranica, opširan opis geografskih imena, kao i ličnih imena što uvelike olakšava rad čitatelju.

Ovom je knjigom autor J. Vukmanović na temelju bogate arhivske građe i postojeće literature, koju je naveo u 962 bilješke, prikazao Konavle sa svih aspekata njihova života u prošlosti i sadašnjosti. Time je popunjena jedna osjetna praznina u proučavanju dubrovačke prošlosti, pa će iz toga razloga ova knjiga biti od velike koristi svima koji se bave ili će se baviti istraživanjem Konavala u prošlosti i sadašnjosti. Zbog toga je bilo potrebno u najkraćim crtama prikazati ovu knjigu koja je značajno pridonijela proučavanju jednog dijela života i ljudi dubrovačkog kraja.

Ilija Mitić